

Zlatka Kozjak Mikić

PRILOG POVIJESTI PSIHLOGIJE U SREDNJIJIM ŠKOLAMA

DOI 10.17234/9789531757782.11

Psihologija ulazi u srednje škole primarno kao nastavni predmet, a početci su zabilježeni još u 19. stoljeću. No, sadržaji psihologije u to vrijeme, a i u prvoj polovici 20. stoljeća, nisu se poučavali kao samostalni nastavni predmet, nego su bili uključeni u filozofskim predmetima. Nezadovoljan time, Ramiro Bujas još je 1939. godine u časopisu *Napredak* objavio kritički članak „Učenje psihologije u srednjoj školi“. Traži da se takva nestručna nastava ili ukine ili izmjeni te da nastavu izvode stručnjaci-psiholozi (prema Cotić, 1971).

Početakom 1948. godine pri Pedagoškom književnom zboru (PKZ) u Zagrebu osnovan je Odsjek za psihologiju PKZ-a (Cotić, 1971). Imao je desetak stalnih članova, a okupljao je i nastavnike srednjih škola koji su predavali, uz logiku i filozofiju, još i psihologiju. Nastavni program psihologije nije bio dobar; postoji zabilježeno kako ga nastavnici kritiziraju. Odsjek je radio samo pet godina i nakon toga je ukinut.

Brži i svestraniji razvitak obrazovne psihologije u Hrvatskoj počinje od pedesetih godina (Cotić, 1971). Prva psihologinja zaposlena na mjestu stručnog suradnika u srednjoškolskim ustanovama bila je Ivana Car-Gavrilović. Prvobitno zaposlena kao nastavnik psihologije i filozofije, od 1954. radi na radnome mjestu školskog psihologa u IX. gimnaziji, a zatim u VIII. eksperimentalnoj gimnaziji (Peteh i Cotić, 1964). Na njezinu inicijativu 1955. godine u VIII. gimnaziji počinju se primjenjivati testovi znanja kako bi se povećala objektivnost ocjenjivanja. Nekoliko godina kasnije, Ivana Car-Gavrilović napušta srednju školu i od 1960. radi kao predstojnica Katedre za pedagošku psihologiju na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Kao psiholog proizašao iz prakse, ona i u svom daljnjem radu pokazuje osjetljivost za praktične probleme te je 1962. godine doktorirala temom „Prognoštička valjanost testova znanja, testova inteligencije i ocjena u osnovnoj školi za uspjeh u gimnaziji“. Tijekom svog rada u srednjoj školi, a i kasnije, bavila se najviše problemima ocjenjivanja, utjecajem osvjetljenja na učenje, izradom objektivnih instrumenata provjeravanja znanja, učeničkim dosjeima i dr. Organizirala

je seminare i savjetovanja za nastavnike, učenike i roditelje iz pedagoške i razvojne psihologije, surađivala je u „školama za život“ i „školama za roditelje“. Stručne i popularne članke iz različitih područja pedagoške i dječje psihologije objavljivala je u *Školskim novinama, Pismima odgajatelja, Biltenu Zavoda za unapređenje nastave i općeg obrazovanja Hrvatske, Pedagoškom radu* i drugim tadašnjim izdanjima. Za izuzetan doprinos u razvoju psihologije i radu Društava psihologa Jugoslavije dobila je 1978. godine zahvalnicu Saveza društava psihologa SFRJ (Cotić, 1989).

Pored Ivane Car-Gavrilović, jedan od prvih psihologa u srednjoj školi bio je Alojz Cotić. U sustavu srednjoškolskog obrazovanja radio je kratko, od 1956. do 1960. godine, kao odgajatelj u učeničkim domovima Tehničke škole i Industrijske škole Prvomajska te kao nastavnik psihologije u Večernjoj Industrijskoj školi metal-ske i električarske struke u Zagrebu (Čudina Obradović, 2013; Vukasović, 1989).

Psiholozi koji su se postupno počeli zapošljavati u srednjim školama radili su kao nastavnici psihologije, ali i strukovnih nastavnih predmeta čiji je sadržaj dijelom bio psihologijski, u redovnim i večernjim školama za obrazovanje odraslih. Pored nastave, u manjem su broju radili poslove stručnog suradnika, poslove odgajatelja u učeničkim domovima i suradnika u provedbi istraživanja.

Neki psiholozi iz prakse objavljuju i svoje stručne tekstove u časopisima koji se bave školskom tematikom, poput časopisa *Pedagoški rad i Život i škola*.

Dora Vinski (1950), u skladu s društvenim i političkim kontekstom poslijeratnog vremena, govori o nastavi psihologije te kako je zadaća nastavnika da „*među ostalim, upoznaje učenike sa lenjinskom teorijom spoznaje kao odraza objektivne realnosti u ljudskoj svijesti te sa samim formiranjem ličnosti*“ i kako „*nastavnik mora biti idejno-politički izgrađen*“. Iz članka se saznaje kako se nastava psihologije provodi u srednjoj školi s 32 sata godišnje i kako se koriste prevedeni udžbenici ruskih autora Tjepalova (*Psihologija za srednje škole*) i Kornilova (*Psihologija – udžbenik za učiteljske škole*). Autorica se zalaže za korištenje jednostavnih eksperimenata u nastavi psihologije, koji se rijetko koriste te spominje i to da u školi djeluje „psihologijska naučna grupa“ i „psihološki kružok“.

Radoslav Vukanović iz Osijeka (1957), objašnjava ideju o strukturi inteligencije švicarskog profesora Meilija predstavljenu u *Udžbeniku psihološke dijagnostike* uspoređujući njegovu definiciju inteligencije s poznatim definicijama Speramana i Bujasa iz udžbenika *Elementi psihologije*. U tekstu „Problemi odnosa razrednik-učenik, pitanja komunikacije“ Nenad Mileusnić (1962) iz Osijeka navodi uloge i zadaće razrednika te kaže „... u školama koje imaju školske psihologe, razrednici će s njima usko surađivati i osigurati kvalitetno pristupanje rješavanju problema“. Stjepan Perčević (1963), zaposlen u Zavodu za školstvo kotara Osijek u tekstu „Psihologija mladića“, govori o psihološkim problemima i sazrijevanju mladića te o potrebi poznavanja njihovih problema i njihovog sazrijevanja. Navodi kako „*psihologija mladosti to očekuje od naših psihologa*“ te završava članak optimističnim pozivom „*Psiholozi, mladost vas zove i čeka!*“

Psihologa koji bi radili u školama u to vrijeme nema dovoljan broj. Na savjetovanju udruženja psihologa Jugoslavije (1963), Bosiljka Đorđević, psihologinja jedne beogradske osnovne škole, referira o „Problemima i perspektivama školske psihologije“ te uspoređuje stanje u različitim dijelovima tadašnje države. Đorđević navodi kako je od 1958. godine republičkim propisima predviđena služba školskog psihologa. Zapošljavanje psihologa u gimnazijama i drugim školama, kaže autorica, počinje se rješavati tako da se uvode dvopredmetni studiji psihologije, npr. u Sloveniji i Hrvatskoj.

Ivana Car-Gavrilović 1965. objavljuje rad „Kriteriji ocjenjivanja i intelektualni nivo razreda“ nastao na osnovi istraživanja u čijoj su provedbi aktivno sudjelovali i srednjoškolski psiholozi. Uz pomoć psihologa u gimnazijama jednim testom utvrđena je razina intelektualnih sposobnosti učenika koji su upisali prvi razred. Na osnovi medijana rezultata formirana su dva razredna odjela. Usporedbom ocjena s kojima su učenici došli u gimnaziju, utvrđeno je da razlike u njihovim intelektualnim sposobnostima na razini odjeljenja nisu bile statistički značajne. Uz pomoć školskog psihologa nastavnici su konstruirali testove znanja i primjenjivali ih u oba razredna odjeljenja. Nisu imali informaciju o individualnim razlikama u primijenjenom testu sposobnosti. Pokazalo se da gotovo ne postoji korelacija između ocjena nastavnika i uspjeha u primijenjenom testu intelektualnih sposobnosti, što je, kako znamo, kasnije više puta provjeravano i potvrđeno.

S obzirom na preklapanje poslova iz domena psihologije i pedagogije u obrazovnim ustanovama, sredinom šezdesetih godina održano je zajedničko međurepubličko savjetovanje u kojem je dominirao zahtjev za najužom suradnjom ove dvije struke (Gabelica, 1966). Iako su izlagači na ovom savjetovanju bili isključivo zaposlenici visokoškolskih ustanova i institucija za unaprjeđivanje školstva, ipak se može zaključiti kako postoji razumijevanje potrebe za zapošljavanjem psihologa u školama. No, na početku sedamdesetih i dalje manjka psihologa u srednjim školama. Alojz Cotić (1971) ukazuje na to kritizirajući kako je nastava psihologije i dalje mahom nestručno zastupljena. U glasilu *Društva psihologa SR Hrvatske* u okviru izvještaja s redovne godišnje skupštine Društva psihologa SR Hrvatske navodi se kako je „*položaj školskih ili šire pedagoških psihologa u nas, danas, vrlo težak i nejasan*“. Mirjana Kovačević (1972) dalje piše: „*Poznato je da u osnovnim školama u SR Hrvatskoj radi tridesetak, a u srednjim školama desetak psihologa. Mnogi od njih dobili su zaposlenje kao pedagozi (što je bio njihov drugi predmet) i službeno ih se smatra pedagozima škola u kojima rade, bez obzira na to koje poslove obavljaju.*“ Pita se zašto je to tako te daje objašnjenje da se radi o financijskim razlozima, jer je skupo imati dva stručnjaka u školi. S druge strane, kaže autorica, program rada školskog pedagoga detaljnije je razrađen u tekstu koji govori o pedagoško-psihološkoj službi u školama, dok je za školskog psihologa tek „*nejasno natuknuto što bi trebao raditi*“. Navodi se da su prvi školski psiholozi

trebali mnogo vremena i napora da steknu ugled. Kako su se pokazali stručnima, krajem pedesetih godina došlo je do značajne potražnje za psiholozima. Međutim, nedostajalo ih je te su u školama zapošljavani i oni koji za taj posao nisu bili osposobljeni. Upravo zbog toga ugled psihologa počeo je opadati te su „Zavodi za školstvo povukli mnoge psihologe iz prakse“.

Krajem 1972. godine revitaliziran je rad Sekcije za pedagošku psihologiju Hrvatskog pedagoškog književnog zbora, s novom voditeljicom Matildom Markočić, tada psihologinjom u osnovnoj školi, a kasnije savjetnicom u Regionalnom Zavodu za školstvo (Informacije Društva psihologa SR Hrvatske, 1973 i 1974). U dostupnim izvorima o radu Sekcije nema spomena o psiholozima u srednjim školama, što ukazuje na činjenicu da su bili zaista malobrojni.

Čini se da sedamdesetih godina položaj psihologije u društvu općenito nije sasvim jasan. Tekst neimenovanog autora koji komentira radni materijal Saveznog zavoda za statistiku od 17.9.1972. (Informacije Društva psihologa SR Hrvatske, 1973) kaže kako se navođenje zanimanja u službenim dokumentima Saveznog zavoda za statistiku može, bar neizravno smatrati „zakonski priznatim“, što je dobro za psihologiju, jer se zanimanje psiholog u tom radnom materijalu i navodi i opisuje da psiholozi: „... proučavaju ponašanje čovjeka i mentalne procese i istražuju psihološke probleme u oblastima medicine, obrazovanja i industrije...“. Te je godine Društvo psihologa Hrvatske imalo 350 članova, a njih 329 radilo je u Hrvatskoj. Pokušalo se točnije evidentirati članove, pa su bili pozvani da ispune upitnik u kojem se, među ostalim, navodi i mjesto zaposlenja. Ukupno je 306 psihologa vratilo ispunjeni upitnik. Od toga broja samo je troje navelo da su zaposleni u srednjim školama. Godinu dana kasnije (1973) Sekcija za školsku psihologiju Društva psihologa SR Hrvatske ima evidentirano 99 članova. Među njima su neki navedeni kao zaposlenici u srednjim školama. Iz evidencije nije jasno jesu li radili kao nastavnici ili/i na poslovima školskih psihologa. Iz popisa se vidi da su se psiholozi zapošljavali u čitavoj Hrvatskoj i to najčešće u srednjim strukovnim školama. Navedeni su: Marija Bužan (Ekonomska škola, Zagreb), Lili Letica (Zdravstveni obrazovni centar, Zagreb), Nada Naglič (Školski centar elektroprivredne škole, Zagreb), Franciska Šignjar Tomljanović (PTT školski centar, Zagreb), Slavica Hranilović (Školski centar metalske i elektro struke, Karlovac), Slavko Krejči (Gimnazija Pakrac), Josip Lerinc (Elektrometalski školski centar, Osijek), Duška Mucibabić (Građevinski školski centar, Split), Branka Potočnjak-Bogić (Metalsko saobraćajni školski centar, Rijeka), Drago Ravlić (Gimnazija Zlatko Šnajder, Slavonski Brod), Marija Strabad Žarković te Robert Žarković (oboje iz Tehničkog školskog centra u Splitu).

U izvještaju o radu Sekcije za pedagošku psihologiju Društva psihologa SR Hrvatske za šk. god. 1974./75. evidentirano je 54 člana Sekcije, od čega samo četiri psihologa u srednjim školama (Žegarac, 1976). S obzirom na taj mali broj,

najvjerojatnije se radi o kolegama koji su radili kao školski psiholozi, a ne kao nastavnici psihologije.

U knjižnici Filozofskog fakulteta postoji rukom pisan adresar članova Društva psihologa Hrvatske, za kojega nije poznata godina nastanka, ali se pretpostavlja da se radi o sedamdesetim godinama. U toj je evidenciji upisano 277 psihologa s navedenom adresom i mjestom zaposlenja. Među njima je evidentirano samo 6 psihologa iz srednjih škola, a to su Jelka Dobrinac (Ekonomska škola), Ljubomir Šarić (Grafička škola), Ada Wachtel-Lučić (Škola za medicinske sestre Vinogradska bolnica), svi iz Zagreba te Duška Mucibabić (Građevinski školski centar, Split), Drago Ravlić (Gimnazija Zlatko Šnajder, Slavonski Brod), Ružica Rojić (Pedagoški centar, Daruvar).

Od pedesetih godina studij psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu bio je dvopredmetni (postojao je i jednopredmetni za ograničeni broj studenata), što je moglo psiholozima osigurati bolje šanse za zapošljavanje. No to, međutim, nije dovelo do željenog rezultata, iako je česta bila kombinacija psihologije i pedagogije. Od akademske godine 1977./78. ponovno se uvodi samo jednopredmetni studij psihologije i kao jedan od naziva diplomiranih psihologa, naziv *školski psiholog - nastavnik psihologije*. Ali, programom je predviđeno da svi budući diplomirani psiholozi u diplomi imaju i naziv „nastavnik psihologije“, odnosno, da su osposobljeni za provedbu nastave (Lugomer, 1978). Nastava psihologije u srednjim školama i dalje nije u potpunosti stručno zastupljena. Golčić (1975) u članku „Tko sve podučava psihologiju?“, polemizira kako laicima psihologiju prezentira široka lepeza „gostujućih predavača“, među ostalima filozofi, pedagozi, andragozi, defektolozi, sociolozi, kriminolozi... „*a ponegdje bi se moglo naići čak i na diplomirane psihologe*“. Poslove koji su po sadržaju primarno u domeni psihologa obavljaju i dalje najčešće pedagozi, a nastavu nastavnici različitih struka. Vladimir Vujičić (1973) u članku „Pedagoški značaj redukcije anksioznosti“ ističe važnost rada na permanentnom reduciranju anksioznosti učenika tako da se s učenicima razvija dobar odnos, da ih se motivira „sredstvima koja izazivaju zadovoljstvo i vedrinu, kao što su emocionalno prihvaćanje i ohrabrivanje; restrukturiranje situacije u učenju“. Autor navodi kako je to zadatak pedagoga. Psiholog, u čijoj bi domeni reduciranje anksioznosti trebalo biti, ne spominje se.

Na IV. Kongresu psihologa Jugoslavije (1971) Nikola Šoljan iz Tehničkog školskog centra tadašnje JNA u Zagrebu izlagao je o „Interaktivnim paradigmama u učenju uz pomoć kompjutera“. Šoljan u svome radu spominje modele učenja pomoću kompjutera, npr. *simulacija, igre i rješavanje problema, dijalog, tutorial, drill and practice, inquiry*.

Na V. kongresu psihologa Jugoslavije (1975) psihologinja Vlasta Mijatović-Ferenčina, zaposlena u Školskom centru za strojarstvo i elektrotehniku u Zagrebu, prezentira rad „Iskustva u nastavnom radu s elektronskom učionicom“ i ekspe-

rimente koje je provodila za utvrđivanje efikasnosti ovakve nastave usporedbom s konvencionalnom nastavom.

Srednjoškolski psiholozi aktivno sudjeluju i u provedbi istraživanja koje provode psiholozi s fakulteta. Drago Pavlović iz Vinkovaca sudjeluje u istraživanju „Neke demografske, sociološke i pedagogijske determinante profesionalnih planova učenika srednjih škola“. Istraživanje je u šk. god. 1973./74. provedeno na čitavoj populaciji srednjoškolaca u Hrvatskoj, njih 45 000, o čemu izvještava u prikazu knjige (1976) Jasna Srđar, s Klinike za neurologiju, alkoholologiju i druge ovisnosti bolnice Dr. Mladen Stojanović. Jasna Srđar bila je i nastavnica Zdravstvene psihologije u nekim medicinskim školama u Zagrebu, a provodila je i prezentirala epidemiološko istraživanje „Psihosocijalni aspekti uzimanja droge“. Njezina anketa o informiranosti, stavovima i upotrebi droga provedena je na 1643 učenika srednjih škola u Zagrebu (Srđar, 1978).

Prema dostupnim pisanim izvorima i iskazima srednjoškolskih psihologa s kojima sam razgovarala – to su kolegice Mira Soldić iz Koprivnice, Davorka Glavina iz Pule, Lenka Ćurlin iz Splita te iz Zagreba Lidija Hajnc, Lili Letica, Jasenka Pregrad, Dubravka Miljković i Renata Miljević Ridički – čini se da se veći broj psihologa u srednje škole zapošljava od sredine sedamdesetih godina, iako još uvijek najčešće kao nastavnici. Te se godine mogu smatrati prvim značajnijim „valom“ zapošljavanja psihologa u srednjim školama.¹ Godine 1974. razrađena je idejna osnova za radikalnu reformu srednjoškolskog obrazovanja. Srednjoškolsko obrazovanje dijeli se na opće (prve dvije godine) i usmjereno (treći i četvrti razred) i stvaraju se Centri usmjerenog obrazovanja. Prva generacija srednjoškolaca kreće u reformiranu školu od šk. god. 1975./76. (Batinić, 2003). Reformirane srednje škole, poznate kao „šušarice“ prema imenu glavnog autora reforme, u sistematizaciji radnih mjesta imaju predviđeno radno mjesto školskog psihologa. To još uvijek ne obavezuje tadašnje direktore škola da zapošljavaju psihologe, ali, ipak, psiholozima se otvara više mogućnosti. Pored toga, zakonski se propisuje da nastavni predmet moraju predavati osobe koje su završile adekvatni fakultet, što vrijedi i za psihologiju. Potonjem su pomogla i nastojanja Sekcije za školsku psihologiju i psihologinja zaposlenih u Zavodu za školstvo Aranke Leko Kolbah i Živane Miharija. Ipak, u praksi će još godinama biti situacija da npr. ekonomist predaje psihologiju (iskustvo iz jedne splitske škole). U Srednjoškolskom centru u Koprivnici prva stručna suradnica psihologinja u tome dijelu Hrvatske bila je Mira Soldić. Prvi školski psiholog na Riječkom području bila je Senija Zelić-Pavelić, na području Petrinje bio je zaposlen kao nastavnik psihologije Miloš Petrović, u

¹ Dio informacija dobila sam i od sadašnjih kolega, voditelja županijskih stručnih vijeća psihologa iz čitave Hrvatske koji su mi pomogli u oprikupljanju informacija. Jedan dio informacija dobila sam nazivajući telefonom ravnatelje i stručne suradnike po srednjim školama ili šaljući ravnateljima tih škola e-mailove.

Srednjoškolskom centru u Virovitici zaposlena je Jadranka Puzak. Prvi stručni suradnik psiholog u gimnaziji u Zagrebu bila je Jasenka Pregrad zaposlena u II. gimnaziji koja se ubrzo preimenuje Centar za kulturu, a u Srednjoj tehničkoj školi u Zagrebu Vera Markovac. U Zdravstvenom obrazovnom centru u Zagrebu zapošljavaju se Lili Letica, prvo kao nastavnik, zatim kao član stručno-razvojne službe (1977) te Ljiljana Ševo. U Centru za upravu i pravosuđe u Zagrebu zapošljava se Lidija Hajnc (1978), u Puli Davorka Glavina Stanković, a koju godinu ranije i prva psihologinja u Istri Laura Skomeršić Dobrić. U Splitu u Trgovačkoj školi, zapošljava se kao školska psihologinja Lenka Ćurlin (1978). U Županji je u to vrijeme u Gimnaziji Vladimir Nazor (kasnije Srednjoškolski centar) radila Ljerka Bilić Javor, kao nastavnica psihologije i stručna suradnica. U Požeškom Centru za usmjereno obrazovanje kao nastavnik i stručni suradnik radio je psiholog Pero Smoljanović.

Problemi u radu tih prvih stručnih suradnika psihologa u srednjim školama bili su brojni. Opis poslova i zadataka psihologa nije sistematiziran niti zakonski reguliran. Školski psiholozi rade na područjima koje sami procjenjuju važnima u svojim školama, prema osobnom afinitetu i, naravno, prema zaduženju školskih direktora. U to vrijeme svi srednjoškolci moraju određeno vrijeme provesti na radu u poduzećima, što u nekim školama moraju organizirati psiholozi. U srednjoškolskim centrima školuje se ogroman broj učenika s kojima radi samo jedan psiholog. Ponekad je to više tisuća učenika (1800, 2000 pa i 3500 učenika, koji su često na više lokacija). Psiholozi najčešće nemaju sami svoju sobu za rad. Ne postoji sustav uvođenja u rad početnika, sustav stručnog usavršavanja ili sustav podrške Društva psihologa Hrvatske. Društvo psihologa Hrvatske uglavnom reagira tako da tek na inicijativu psihologa iz prakse daje formalnu podršku nastojanjima psihologa da definiraju svoj rad u srednjim školama i sistematiziraju poslove psihologa. Školski psiholozi rade u nastavi, na profesionalnoj orijentaciji (bolje rečeno, profesionalnom informiranju za upise u treći razred srednjih škola), prevenciji ovisnosti, obrađuju statističke podatke, rade administracijske i organizacijske poslove, povremeno održavaju tematska predavanja za učenike i roditelje i vode savjetovanja s učenicima, rade i poslove iz domene pedagoga. Psiholozi koji su tada radili ponekad opisuju svoj rad kao „svaštarenje“ i „intuitivan rad“. Nedovoljno pripremljeni za rad u školskoj praksi, podršku nalaze jedni u drugima, privatno se organiziraju i stručno usavršavaju, osobito u terapijskom radu. U Zagrebu je evidentiran pokušaj sastavljanja zadataka objektivnog tipa za provjeru znanja pri upisu u prvi razred srednje škole, u nekim se gradovima (Sisak, Zagreb, Pula) kreće s identifikacijom darovitih učenika u suradnji s psiholozima Ivanom Korenom i Vladimirom Kolesarićem, a u okviru radne grupe koja je s tom svrhom osnovana pri Prosvjetnom savjetu SR Hrvatske. Pojedini psiholozi naglasak stavljaju na rad s nastavnicima, odnosno na područje dokimologije,

svjesni velikih razlika u kriterijima ocjenjivanja među nastavnicima koji predaju isti predmet (npr. Zagreb, Pula).

Problem predstavlja i činjenica da je o volji direktora škole ovisilo hoće li zapošljavati psihologa ili pedagoga. Određeni broj nastavnika koji su imali višu stručnu spremu završavaju studij pedagogije, andragogije, industrijske pedagogije i sl. uz rad te se zapošljavaju na radnim mjestima pedagoga u svojim školama. Novca za zapošljavanje dva stručna suradnika najčešće nema pa i to smanjuje šanse psiholozima za zapošljavanje. Zakon o usmjerenom obrazovanju (1982, čl. 41) predviđa pedagoško-psihološku službu u dijelu srednjih škola te, ne razdvajajući poslove pedagoga i psihologa, navodi kako „gimnazije imaju pedagoško-psihološki aktiv koji rješava konkretne probleme u životu škole i pomaže u radu nastavnicima u rješavanju odgojnih problema učenika.“ Navode se poslovi tog aktiva: *pruža pomoć u tehnikama i metodama učenja, radi s učenicima prvih razreda s problemima prilagodbe, posebno brine o „problematičnim“ učenicima, radi s roditeljima, anketira učenike o raznim aktualnim temama, pruža pomoć školi u analizi pojedinih tehničkih problema.* U Planu permanentnog usavršavanja nastavnika, odgajatelja i stručnih suradnika iz te godine samo je jedan seminar namijenjen psiholozima. To je tema koju su, u skladu s političkim trenutkom, svi morali obraditi („Uloga odgojno obrazovne organizacije u socijalističkom odgoju polaznika usmjerenog obrazovanja“), ali ne predviđa se niti jedna stručna psihološka tema.

Republički zavod za statistiku R Hrvatske na kraju šk. god. 1985./86. evidentira 100 nastavnika psihologije u srednjim školama (u redovnim srednjim školama i u školama za obrazovanje odraslih) i samo 2 stručna suradnika (nije poznato jesu li to psiholozi ili pedagozi) u više od 200 srednjih škola, koliko je tada postojalo u Hrvatskoj. U redovnim srednjim školama 87 predavača psihologije imali su ukupno 310 sati nastave tjedno. Među njima je 83 psihologa i 4 nastavnika drugih struka. Pravilnik o vrsti stručne spreme koju mora imati odgajatelj, nastavnik i stručni suradnik u odgojno obrazovnom radu (1984) spominje stručno-razvojnu službu, u kojoj može biti zaposlen i profesor psihologije. Istovremeno, kao pedagog se može zaposliti osoba koja u diplomi ima upisano više različitih kvalifikacija, npr. andragog, industrijski pedagog i sl. To i dalje znači da su psiholozi u nepovoljnom položaju za zapošljavanje na radnome mjestu stručnog suradnika u srednjim školama.

Malobrojni su i na strukovnim i stručnim skupovima sa svojim radovima. Renata Miljević, kreće vrijeme zaposlena u Centru za odgoj i usmjerenom obrazovanje Zabok kao školski psiholog i nastavnica psihologije na VIII. kongresu psihologa Jugoslavije (1984) prezentira rad „Kako se profesionalni interesi učenika i njihovi stavovi prema budućem zanimanju mijenjaju u toku završnog stupnja srednjoškolskog obrazovanja“. Na istom kongresu, Majda Rijavec i Inga Donevski, obje zaposlene kao školski psiholozi u Tehničkom školskom centru JNA u Zagrebu

predstavljaju rad „Pokušaj prognoze prilagodbe pitomaca i učenika u nekim srednjim vojnim školama“ koristeći standardizirane psihologijske upitnike kao i vršnjačke i nastavničke procjene prilagodbe.

Osamdesetih ponovno raste interes za sustavnom identifikacijom darovitih učenika, uglavnom na poticaj Ivana Korena, pa se u nekim školama, uz pomoć školskih psihologa, provode postupci testiranja čitavih generacija učenika.

Devedesetih, nakon osamostaljenja Hrvatske, dolazi do razdvajanja predimenzioniranih srednjoškolskih centara na više škola. Neki od srednjoškolskih centara imali su zaposlene školske psihologe koji su na najbolje moguće načine prezentirali struku i tako otvorili put novim kolegama. U Domovinskom ratu pokazuje se (i) u srednjim školama potreba za specifičnim stručnim kompetencijama psihologa za rad s učenicima. Mnogi srednjoškolski psiholozi aktiviraju se u pružanju psihološke podrške, kako u školama u kojima su zaposleni tako i izvan njih, kroz rad u različitim udrugama i sl. Otvaraju se nova područja rada, poput suočavanja s traumatskim događajima i stresom, prevencije nasilja u obitelji i među vršnjacima i sl. To su neki od razloga koji su potakli više zapošljavanja psihologa devedesetih godina. Uvedena je obaveza stažiranja i polaganja stručnog ispita za psihologe u srednjim školama, a psiholozi s više radnog iskustva angažiraju se za mentore početnicima. Uveden je i sustav stručnog usavršavanja za psihologe, a sredinom devedesetih i mogućnost napredovanja u struci u zvanje mentora i savjetnika kao vid priznanja za kvalitetu rada.

No, pri nadležnim institucijama koje prate rad stručnih suradnika u srednjim školama i dalje ne postoji savjetnik koji bi bio psiholog po struci, pa su psiholozi za svoj rad odgovorni onima koji psihologijsku struku i rad školskog psihologa ne poznaju u dovoljnoj mjeri.

Napokon, 2009. Agencija za odgoj i obrazovanje zapošljava prvu savjetnicu psihologinju Teodoru Dubrović, zaduženu za praćenje rada psihologa od predškolskih do srednjoškolskih ustanova. Za psihologe u srednjim školama, to je velika pobjeda struke. Prerano preminula, na jednoj je Školi stvaralaštva u Novigradu, zajedno s kolegama, napisala:

„Dragi kolege i prijatelji iz budućnosti, nadajmo se da sve ovo što smo razvijali i u što smo vjerovali još uvijek postoji. Trudite se prenijeti svjetlo darovitosti u vašu budućnost. Sjetite nas se i pozovite na čakulu jer možda smo još uvijek tu“
(Ušljebrka i Orepčić, 2016).

Literatura:

- Batinić, Š. (2003). Hrvatski školski sustav u XX. stoljeću. *Analiza za povijest odgoja*, 2, 49-69.
Car-Gavrilović, I. (1965). Kriteriji ocjenjivanja i intelektualni nivo razreda, *Pedagoški rad*, 3-4, 162-167.

- Čudina Obradović, M. (2013). U spomen prof. dr. sc. Alojzu Cotiću, *Napredak* 154(12), 251 – 255.
- Dorđević, B. (1963). *Problemi i perspektive školske psihologije*. U Rot, N. (ur.), *Stanje i perspektive Jugoslavenske psihologije. Referati sa Savjetovanja Udruženja psihologa Jugoslavije* (str.114-122). Beograd: Jugoslovensko udruženje psihologa.
- Gabelica, M. (1966). Izvješće sa savjetovanja o ispitivanju i ocjenjivanju, *Pedagoški rad*, 3-4, 194-195.
- Golčić, J. (1975). Tko sve poučava psihologiju? *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, 1-2, 48-49.
- Kovačević, M. (1972). Izvještaj s Redovne godišnje skupštine Društva psihologa SR Hrvatske. *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, 4(37), 28-29.
- Lugomer, G. (1978). Reformirani studij psihologije na Filozofskom fakultetu. *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, 1-2, 34-35.
- Markočić, M. (1974). Izvještaj o radu Sekcije za pedagošku (školsku) psihologiju 1972.-73. *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, 4(41), 28-29.
- Markočić, M. (1973). Izvještaj o radu Sekcije za pedagošku psihologiju. *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, 1(38), 41-42.
- Mijatović- Ferenčina, V. (1975). *Iskustva u nastavnom radu s elektronskom učionicom*. U: Turdlu-Simunec, J. (ur.), *Rezimeji radova/ V. kongres psihologa Jugoslavije* (str. 396-400). Skopje: Društvo na psiholozi na SR Makedonija.
- Mileusnić, N. (1962). Problemi odnosa razrednik-učenik, pitanja komunikacije. *Život i škola*, 3-4, 108-115.
- Miljević, R. (1984). Kako se profesionalni interesi učenika i njihovi stavovi prema budućem zanimanju mijenjaju u toku završnog stupnja srednjoškolskog obrazovanja. U: Polović, D. (ur.), *Rezimeji radova/ VIII. kongres psihologa Jugoslavije* (str. 159-160). Herceg Novi: Društvo psihologa SR Crne Gore.
- Pavlović, D. (1976). Neke demografske, sociološke i pedagojske determinante profesionalnih planova učenika srednjih škola u SR Hrvatskoj- prikaz knjige. *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, 4(49), 40-41.
- Perčević, S.(1963). Psihologija mladića. *Život i škola*, 3-4, 137-141.
- Peteh, M. i Cotić, S. (1964). Pedagoško-psihološka služba u školi, *Pedagoški rad*, 18(3-4), 142-148.
- Rijavec, M. i Donevski, I. (1984). *Pokušaj prognoze prilagodbe pitomaca i učenika u nekim srednjim vojnim školama*. U: Polović, D. (ur), *Rezimeji radova/ VIII. kongres psihologa Jugoslavije* (str. 160-161). Herceg Novi: Društvo psihologa SR Crne Gore.
- Srdar, J. (1978). *Psihosocijalni aspekti uzimanja droge (jedno epidemiološki istraživanje)*. U Dizdarević, I. (Ur.) *Ličnost i društvo : zbornik radova - knjiga I / VI kongres psihologa SFRJ*, (str. 227-233). Sarajevo: Društvo psihologa SR Bosne i Hercegovine.
- Šoljan, N. (1971). Interaktivne paradigme u učenju uz pomoć kompjutera. U B. Petz at al. (ur.), *Rezimeji referata IV. kongresa psihologa SFRJ* (str. 101). Bled: Društvo psihologa Slovenije.
- Ušljebrka, K. i Orepić, I. (2016). In Memoriam: Sjećanje Na Teodoru Dubrović, <http://www.novigradsko-proljece.com/web/2016/2016/04/19/in-memoriam-sjecanje-na-teodoru-dubrovic/>, posjećeno 20.9.2018.
- Vinski, D. (1950). Eksperiment u nastavi psihologije u srednjim školama, *Pedagoški rad*, 9-10, 528-537.
- Vujičić,V. (1973). Pedagoški značaj redukcije anksioznosti, *Pedagoški rad*, 5-6, 231-236.

- Vukanović, R.(1957). Jedno novije shvaćanje inteligencije, *Život i škola*, 9-10, 27-31.
- Vukasović, A. (1989). Alojz Cotić. *Hrvatski biografski leksikon, izdanje 1983. - 2013*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Žegarac, D. (1976). Izvještaj o radu sekcije za pedagošku psihologiju Društva psihologa SR Hrvatske za šk. god. 1974./75. *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske*, I(46), 9-10.
- SR Hrvatska, Republički zavod za statistiku. Dokumentacija 668 (1987). *Osnovne i srednje škole - krajem šk. god. 1985/86*. Zagreb.
- Pravilnik o vrsti stručne spreme koju mora imati odgajatelj, nastavnik i stručni suradnik u odgojno-obrazovnom radu. *Narodne novine*, 1/84.
- Zajednica prosvjetno-pedagoške službe SR Hrvatske (1982). *Plan permanentnog usavršavanja nastavnika, odgajatelja i stručnih suradnika u 1982*. Zagreb.
- Zakon o usmjerenom obrazovanju. *Narodne novine*, 20/82.
- Društvo psihologa SR Hrvatske. (1973). *Imenik psihologa u Hrvatskoj 1973*. Zagreb.
- Radni materijal Saveznog zavoda za statistiku od 17. 9. 1972. (1973). *Informacije Društva psihologa SR Hrvatske* 1(38), 20-22.